

РЕШЕНИЕ

27.01.2023 г.

КАРАР

№ 25-136

Тел.: (8422) 36-1-43, факс: (8422) 36-1-43,
с. Шеланга

Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының Шилангы авыл
жирлегендә Ватанны саклауда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү турындагы
нигезләмәгә үзгәрешләр кертү хакында

«Ватанны саклаганда һәлак булучылар истәлеген мәңгеләштерү турында "Россия
Федерациясе Законының 6 һәм 6.1 статьяларына үзгәрешләр кертү хакында"2022
елның 19 декабрәннән 543-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә,

Югары Ослан муниципаль районы
Шилангы авыл жирлеге Советы
каrar итте:

1. Югары Ослан муниципаль районының Шилангы авыл жирлегендә Ватанны
саклауда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү турындагы Шилангы авыл
жирлеге Советының 2021 елның 15 сентябрәннән 12-70 карары белән расланган
нигезләмәгә түбәндәге үзгәрешләрне кертергә:

1.1 Нигезләмәнең 9 абзацында "өч" сүзен "алты"сүзе белән алыштырырга;

2. Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының Шилангы авыл
жирлегендә Ватанны саклауда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү турындагы
Нигезләмә текстын яңа редакциядә расларга (1 нче кушымта).

3. Әлеге карарны Югары Ослан муниципаль районының рәсми сайтында һәм
Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталында урнаштырырга.

4. Югары Ослан муниципаль районы Шилангы авыл жирлеге Советының социаль-
мәдәни мәсьәләләр, законлылык һәм хокук тәртибе буенча даими комиссиясенә
әлеге карарның үтәлешен контрольдә тоту йөкләргә.

Совет рәисе,
ТР Югары Ослан муниципаль районы
Шилангы авыл жирлеге башлыгы

В.В.Майоров

Татарстан Республикасы
Югары Ослан муниципаль районы
Шилангы авыл җирлеге Советының
караарына

1 кушымта

Югары Ослан муниципаль районы Шилангы авыл җирлегендә Ватанны саклаганда
һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү турында
Нигезләмә

1. Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү

Мәңгеләштерелергә тиеш:

- сугыш хәрәкәтләре барышында, башка хәрби бурычларны үтәгәндә яки Ватанны саклау буенча хезмәт бурычларын үтәгәндә һәлак булучылар;
  - башка дөүләтләр территорияләрендә хәрби бурыч үтәгәндә һәлак булучылар;
  - Ватанны саклаганда яралардан, контузияләрдән, гарипләрдән яисә авырулардан, күрсәтелгән нәтижәләргә килү вакытына бәйсез рәвештә, шулай ук хәрби хәрәкәтләр барышында хәбәрсез югалган башка хәрби бурычларны үтәгәндә яисә хезмәт бурычларын үтәгәндә вафат булганнар;
  - хәрби хәл аркасында, әмма үз намусын һәм абруен югалтмаган, Ватаннарын үзгәртмәгән әсирлектә үлгән, һәлак булган, вафат булганнар.
- Россияне яклап һәлак булган чит ил гражданнын да хәтердә тотырга кирәк.

2. Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү формалары:

Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерүнең төп формалары булып тора:

- хәрби каберлекләргә саклау һәм төзекләндерү, Ватанны саклаганда һәлак булучыларны җирләүнең башка урыннарын булдыру, саклау һәм төзекләндерү, каберлекләр, һәйкәлләр, стелалар,obelisks, һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүче башка мемориаль корылмалар һәм объектлар урнаштыру;
- Ватанны саклаганда һәлак булучыларның батырлыгына тарихи яктан бәйле аерым территорияләргә саклау һәм төзекләндерү;
- билгесез хәрби каберлекләргә һәм күмелмәгән калдыкларны ачыклауга, Ватанны саклаганда һәлак булган һәм хәбәрсез югалган кешеләрнең исемнәрен билгеләүгә, аларның исемнәрен һәм алар турында башка мәгълүматларны Хәтер китабына һәм тиешле мәгълүмати системаларга кертүгә юнәлтелгән эзләнү эше үткөрү;
- мемориаль музейлар булдыру һәм хәрби хәрәкәтләр урыннарында истәлек билгеләре булдыру;
- массакүләм мәгълүмат чараларында һәм "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Ватанны саклаганда һәлак булганнар турында материалларны бастырып чыгару, аларның батырлыкларына багышланган сәнгать һәм әдәбият әсәрләре булдыру, күргәзмәләр оештыру;
- Ватанны саклаганда һәлак булган урамнарда һәм майданнарда, географик объектларга, оешмаларга, шул исәптән мәгариф оешмаларына, учреждениеләргә,

хәрби частьләргә һәм берләшмәләргә, корабльләргә һәм судноларга, Ватанны саклаганда һәлак булучыларның исемнәрен бирү;

- Ватанны саклаганда һәлак булганнарның исемнәрен хәрби частьләрнең, хәрби һөнәри белем бирү оешмаларының һәм югары белем хәрби мәгариф оешмаларының шәхси составы исемлекләренә кертү;

- Ватанны саклаганда һәлак булганнарның исемнәрен мәңгеләштерүче истәлекле даталар билгеләү.

Дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары, ижтимагый-дәүләт берләшмәләре, ижтимагый берләшмәләр карары буенча Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү буенча башка чаралар да гамәлгә ашырылырга мөмкин

3. Ватанны саклаганда һәлак булучыларны күмү

Ватанны саклаганда һәлак булганнарның кабер ташлары, һәйкәлләр, стеллалар,obeliskлар, чикләү элементлары һәм башка мемориаль корылмалар һәм объектлар белән жирләнүе хәрби каберлекләр булып тора.

Аларга түбәндәгеләр керә: гомуми зиратлардагы аерым хәрби участоклар, уртак зиратлардагы туганнар һәм шәхси каберлекләр, зиратлардан читтә, колумбария һәм һәлак булганнарның жәсәдләре салынган урналар.

4. Ватанны саклаганда һәлак булганнарны күмү (жирләү) тәртибе

Ватанны саклаганда һәлак булганнарны күмү (жирләү) федераль закон таләпләре нигезендә башкарыла.

5. Хәрби каберлекләренә дәүләт исәбе, карап тоту һәм тәзекләндерү

Хәрби каберлекләр дәүләт исәбенә алынырга тиеш. Югары Ослан муниципаль районы Шилангы авыл жирлеге территориясендә аларның исәбен Шилангы авыл жирлеге Башкарма комитеты алып бара. Һәр хәрби каберлеккә мемориаль билге куела һәм паспорт төзелә.

Югары Ослан муниципаль районы Югары Ослан авыл жирлеге территориясендә хәрби каберлекләренә карап тоту өчен Шилангы авыл жирлеге Башкарма комитеты җаваплы.

6. Хәрби каберлекләрнең сакланышын тәэмин итү

Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) дип танылган хәрби каберлекләрнең сакланышын тәэмин итү максатларында, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә.

Жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре хәрби каберлекләрнең сакланышын тәэмин итү зарурлыгыннан чыгып эшләнә һәм үзгәртелә.

Хәрби күмүләргә зарар китерергә мөмкин булган төзелеш, жир, юл һәм башка эшләр Шилангы авыл жирлеге Башкарма комитеты белән килештерелгәннән соң гына башкарыла.

Гражданныр һәм юридик затлар хокукка ия булган жир кишәрлекләрендә булган хәрби каберлекләренә саклау өчен җаваплы

Жир кишәрлекләрендә (жир кишәрлекләре өлешендә) сөяк калдыклары һәм (яисә) кабер ташлары, һәйкәлләр, стел,obeliskлар, башка мемориаль корылмалар һәм объектлар, аларның өлешләрен (алга таба - иске күмү урыннары) ачыкланган очракта, гражданныр һәм (яисә) юридик затлар, аларның жир кишәрлекләре (жир кишәрлекләре өлешләре) булган булсалар, якигражданнырга һәм (яисә) юридик затларга карамаган жир кишәрлекләрендә иске күмү урыннарын ачыклаган затлар бу хакта Бурнаш авыл жирлегенең эчке эшләр органнары һәм (яисә) Башкарма комитеты ачыкланган көннән алып өч эш көне эчендә хәбәр итәргә тиеш.

Ватанны саклаганда һәлак булганнарның күмелмәгән мәетләренә тап булган яки билгесез хәрби күмүләр ачыкланган очракта, Шилангы авыл жирлеге Башкарма комитеты Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органына Ватанны саклаганда һәлак булганнарның күмелмәгән калдыкларын яисә билгесез хәрби күмүләргә шул расланган көннән алып өч эш көне эчендә ачыклау турында хәбәр итә.

Ватанны саклаганда һәлак булучыларның жәсәдләрен табу турында хәбәр алынганнан соң ун эш көннән дә соңга калмыйча Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы аларны күмү турында карар кабул итә. Әгәр Ватанны саклаганда һәлак булганнарның күмелмәгән калдыклары гражданныр һәм (яисә) юридик затлар хокукка ия булган жир кишәрлекләрендә (жир кишәрлекләренең өлешләре) табылган булса, Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы аларны күчәрү һәм алга таба күмү турында карар кабул итә.

Билгесез хәрби күмүләр ачыклану турында хәбәрнамә алган көннән алып ун эш көннән дә соңга калмыйча, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте вәкаләтле органы билгесез хәрби күмүләргә, шул исәптән билгесез хәрби күмүләргә гражданныр һәм (яисә) юридик затлар карамагындагы жир кишәрлекләрендә (жир кишәрлекләренең өлешләре) барлыгы ачыкланган очракта, күчәрү турында карар кабул итә. Гражданныр һәм (яки) юридик затларга карамаган жир кишәрлекләрендә (жир кишәрлекләре өлешләрендә) билгесез сугышчылар күмелгән очракта, Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы ачыкланган урында билгесез хәрби каберлекләргә саклап калу турында карар кабул итәргә мөмкин. Шилангы авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан мондый карар кабул иткәндә "Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү турында" 1993 елның 14 гыйнварыннан 4292-1 РФ номерлы Законының 5 статьясында каралган тиешле чаралар күрелә.

Ватанны саклаганда һәлак булганнарның жәсәдләрен күмү буенча чаралар, аларны күчәрү буенча чараларны да кертәп, әлеге статьяның жиденче һәм сигезенче өлешләрендә каралган билгесез хәрби каберлекләргә күчәрү буенча чаралар Россия Федерациясә субъектының вәкаләтле органы тарафыннан Ватанны саклаганда яисә билгесез хәрби күмелгән урыннарда һәлак булучыларның жәсәдләрен табу турында хәбәр алынганнан соң алты айдан да артмаган вакыт эчендә үткәрелә.

Табылган корал, документлар һәм һәлак булганнарның башка мөлкәте акт буенча аларны өйрәнү, экспертиза һәм исәпкә алу өчен хәрби идарә органнарына тапшырыла. Шул ук вакытта һәлак булучыларның документлары, шәхси әйберләре һәм бүләкләре аларның туганнарына яки музейларга тапшырыла, ату коралы эчке эшләр органнарына тапшырыла. Атыш коралы һәм кораллануның башка чаралары, аларны сугышчан куллануны булдырмый торган хәлгә китергәннән соң, музейларга экспонацияләү өчен тапшырыла ала.

Шартлаткыч әйберләр табылу турында кичекмәстән хәрби идарә органнарына хәбәр ителә, билгеләнгән тәртиптә аларны зарарсызландыру яки юк итү буенча

чаралар күрә. Шартлау куркынычы булган предметларның үз инициативасы буенча аларны табу һәм аларны транспортировкалау тыела.

Ватанны саклаганда һәлак булган кешеләрнең жәсәдләрен экскумацияләү чаралары Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы тарафыннан тәэмин ителә.

Хәрби күмүләрнең сакланышын Шилангы авыл жирлегенең Башкарма комитеты тәэмин итә

Ватанны саклаганда һәлак булучыларның жәсәдләренең сакланышын тәэмин итү «Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварыннан 4292-1 РФ номерлы Закон белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7. Хәрби каберлекләрен торгызу

Шилангы авыл жирлеге Башкарма комитеты Беек Ватан сугышында һәлак булган сугышчыларның каберлекләрен, мемориаль корылмаларны һәм һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерүче объектларны төзекләндерергә тиеш.

Хәрби каберлекләргә зыян китерүдә гаепле гражданныр яки юридик затлар аларны торгызырга тиеш.

8. Эзләү эшен оештыру

Билгесез сугышчылар каберлекләрен һәм жирсез калган жәсәдләрен ачыклау, һәлак булучыларның яки хәбәрсез югалганнарның исемнәрен билгеләү максатыннан эзләү эшләре алып барыла. Ул мондый эш башкаруга вәкаләтле ижтимагый берләшмәләр тарафыннан оештырыла һәм үткәрелә.

Хәрби гамәлләр барган урыннарда эзләү эшләре алып бару, шулай ук хәрби каберлекләрен үз инициативалары белән ачу тыела.

Һәлак булучыларны күмү өлешендә эзләү эшләрен үткөрү тәртибе гамәлдәге законнар нигезендә Башкарма комитет тарафыннан үз компетенциясе чикләрендә билгеләнә.

9. Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү эшен гамәлгә ашыручы дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары вәкаләтләре

Югары Ослан районы Хәрби комиссариаты:

- Россия Федерациясе законнарында каралган очракларда Ватанны саклаганда һәлак булган кешеләрнең мәетләрен күмү (кабат күмү) эшендә катнаша;

- ижтимагый берләшмәләргә эзләнү эшләре алып баруда, һәлак булган сугышчыларның мәетләрен күмүдә (кабат күмүдә) һәм хәрби каберлекләрен төзекләндерүдә гамәли ярдәм күрсәтә;

- эзләү эшләре барышында табылган корал, хәрби техника һәм башка матди чараларны документлар белән кабул итүне гамәлгә ашыра, аларны өйрәнү, исәпкә алу һәм алга таба файдалану предметына экспертиза үткөрә;

- һәлак булучылар һәм хәбәрсез югалганнар турында мәгълүматларны билгеләү буенча эш алып бара;

- Югары Ослан муниципаль районы Шилангы авыл жирлегенең Хәтер китапларын бастыру өчен материаллар эзерләүдә ярдәм күрсәтә.

Югары Ослан муниципаль районы Эчке эшләр бүлеге

- эзләү эшләрен башкарганда жәмәгать тәртибен тәэмин итә;
  - эзләнү эше барышында табылган ату коралын кабул итү һәм саклау эшләрен башкара;
  - эчке гаскәрләрдә һәлак булган хәрби хезмәткәрләренең, эчке эшләр органнарының рядовой һәм житәкче составының затларының исәбен алып бара;
  - хәбәрсез югалганнар турында мәгълүмат урнаштыруда катнаша;
- Хәтер китабын бастыру тәртибен билгели.
"Волжская новь" газетасы редакциясе.
- Шилангы авыл җирлегенең Хәтер китабын бастыру өчен полиграфик базаны тәэмин итә;
  - массакүләм мәгълүмат чараларында һәлак булган, хәбәрсез югалган кешеләрне эзләү, Ватанны саклаучылар турында материаллар бастыруны тәэмин итә.

Шилангы авыл җирлеге Башкарма комитеты:

- Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерүче хәрби каберлекләренә, мемориаль корылмаларны һәм объектларны тәртиптә тоту һәм төзекләндерү чараларын, шулай ук Россия Федерациясе территориясендә чит ил хәрбиләренең каберлекләрен карау буенча хөкүмәтара килешүләренә гамәлгә ашыру эшләрен башкара;
- яңа хәрби каберлекләр өчен майданнар резервын булдыралар;
- Хәрби күмүлөрдән тыш урнашкан һәм Мәңгелек ут яисә Хәтер уты булган мемориаль корылмаларны үзәкләштерелгән исәпкә алуны оештыру максатларында Ватанны саклаганда һәлак булганнарның хәтерен мәңгеләштерү буенча башкарма хакимиятнең вәкаләтле федераль органы белән үзара хезмәттәшлекне гамәлгә ашыралар.

11. Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү буенча чараларны финанс һәм матди-техник яктан тәэмин итү

Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү, шул исәптән Ватанны саклаучыларның батырлыкларына тарихи яктан бөйле аерым территорияләренә һәм объектларны урнаштыру, шулай ук күргәзмәләр һәм башка чаралар оештыру чыгымнары Шилангы авыл җирлеге Башкарма комитеты компетенциясе, шулай ук юридик һәм физик затларның ирекле взнослары һәм иганәләре нигезендә җирле бюджет акчалары хисабына башкарыла ала.

Югары Ослан муниципаль районы Шилангы авыл җирлеге Советы карары белән Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү буенча чараларны матди-техник тәэмин итү тәртибе билгеләнә.

12. Әлеге Нигезләмәне бозган өчен җаваплылык

Югары Ослан муниципаль районы Шилангы авыл җирлеге Башкарма комитеты тарафыннан Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерүче һәйкәлләр һәм башка мемориаль корылмалар саклана.

Әлеге Нигезләмәне бозуда гаепле затлар Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы.

Совет рәисе,

ТР Югары Ослан муниципаль районы
Шилангы авыл җирлеге башлыгы

В.В.Майоров